

FACTSHEET GEZOND LEVEN: ALCOHOLMISBRUIK DOOR JONGEREN

Januari 2001

De informatie in deze factsheet is afkomstig uit het hoofdstuk 'Alcoholmisbruik door jeugdigen' van het rapport 'Gezond Leven: stand van zaken en voorstel voor programmering' (redactie: Keijzers & Vaandrager, 2000).

Maatschappelijke opbrengst

Jongeren vormen een belangrijke risicogroep voor de ontwikkeling van alcoholgerelateerde problemen. Uit onderzoek van het Trimbos-instituut blijkt dat jeugdige schoolgaande drinkers steeds meer en op steeds jongere leeftijd gaan drinken. Onderzoek van het NIGZ laat zien dat een kwart van de jongens tussen de 15 en 25 jaar excessief drinkt. Jongeren drinken niet vaak per week (vooral in het weekend en op vakantie) maar wel veel per keer ('binge-drinking'). Geschat wordt dat zo'n 80% van de alcoholconsumptie van jongeren plaatsvindt in de horeca en buitenshuis. Bij uitgaande jongeren drinkt 57% van de jongens en 16% van de meiden tijdens het stappen gemiddeld meer dan 10 glazen alcohol. Ook is 33% van de jongens en 14% van de meiden regelmatig dronken of aangeschoten. De alcoholproblemen van jongeren ontstaan vooral door het ongeremd doordrinken in drinksituaties en door het drinken in situaties waarin men eigenlijk helemaal geen alcohol zou moeten drinken (zoals in het verkeer).

Door dit drinkpatroon lopen jongeren met name meer risico op de korte termijn nadelen van alcoholgebruik. Een aantal consequenties van het alcoholgebruik van jongeren zijn:

- Jongeren lopen meer kans op verkeersongevallen
- Jongeren zijn vaker betrokken bij agressie, als dader én als slachtoffer
- Jongeren die gedronken hebben, vrijen vaker onveilig. Hierdoor lopen ze meer kans op seksueel overdraagbare aandoeningen en ongewenste zwangerschappen
- Jongeren lopen kans op tijdelijke hersenstoornissen zoals black-outs
- Jongeren die meerdere jaren achter elkaar meer dan gemiddeld vier glazen per dag drinken lopen kans op structurele hersenschade
- Jongeren kunnen door incidenteel overmatig gebruik een alcoholvergiftiging oplopen met de dood tot gevolg
- Jongeren kunnen leerachterstand op school oplopen door concentratie- en leerproblemen
- Veeldrinkende jongeren hebben een verhoogde kans op verslaving aan alcohol

De alcoholgerelateerde problemen van jongeren hangen sterk samen met het incidenteel overmatig gebruik van alcohol. Voor veel van deze alcoholproblemen neemt het risico op de nadelen toe naarmate men meer drinkt per keer. Er is dus aanzienlijke gezondheids- en maatschappelijke winst te behalen als jongeren minder drinken per keer of minder drinken in het algemeen. Het aantal alcoholgerelateerde (verkeers)ongevallen, onveilig seksuele gedragingen, het voorkomen van alcoholgerelateerde agressie en lichamelijke schade op korte termijn zullen dalen als jongeren minder alcohol drinken.

Overheidsbeleid

Het alcoholbeleid van de Nederlandse overheid staat verwoord in de in 1986 verschenen nota *Alcohol en Samenleving*. Momenteel wordt er gewerkt aan een nieuwe alcoholnota. Om het alcoholgebruik van jongeren te reguleren, maakt de overheid gebruik van de *Drank en Horecawet* en het instrument voorlichting. In de praktijk zijn de volgende maatregelen specifiek op jongeren van toepassing:

- Aan personen onder de zestien jaar mag geen bier en wijn verkocht worden en aan personen onder de achttien jaar mag geen sterke drank verkocht worden.
- Er mag geen alcohol verkocht en geschonken worden aan dronken of aangeschoten jongeren
- Er mogen geen reclame-activiteiten die alcohol promoten op jongeren worden gericht
- Jongeren moeten voorgelicht worden over de nadelen van alcoholgebruik en verantwoord drinken.
- Binnenkort wordt het wettelijk toegestane alcoholpromillage in het verkeer voor jongeren verlaagd van 0,5 promille naar 0,2 promille.

Determinanten van alcoholgebruik van jongeren

Het alcoholgebruik van jongeren wordt door een groot aantal factoren beïnvloed. Hieronder worden de belangrijkste weergegeven.

- Genetische factoren
- Cognitieve factoren zoals alcoholverwachtingen, attitudes, motieven, perceptie van normen en inschatting eigen-effectiviteit
- Onberedeneerde factoren zoals gewoonte
- Sociale omgevingsfactoren, zoals het gedrag en de normen van ouders en vrienden
- Fysieke omgevingsfactoren
- Beschikbaarheid, aanbod en prijs van alcohol

Interventies

Interventies gericht op het individu

Interventies die zich alleen richten op kennisoverdracht van de negatieve gevolgen van alcoholgebruik blijken in de praktijk nauwelijks tot gedragsverandering te leiden. Deze interventies kunnen wel leiden tot een verandering van de gedragsdeterminanten. Interessante mogelijkheden voor gedragsverandering bieden de 'expectancy challenge' die gericht is op het ontkrachten van positieve verwachtingen, interventies met normsettingcomponenten en interventies die gericht zijn op het verhogen van de eigen-effectiviteit.

Deze interventies zijn vooral zinvol bij groepen die nog geen problematisch alcoholgebruik hebben ontwikkeld. Interventies die zich richten op lange-termijnnadelen lijken weinig zinvol omdat ze nauwelijks invloed hebben op de intentie om te drinken en het drinkgedrag zelf. In de literatuur worden nauwelijks of geen interventies gevonden die zich richten op de onberedeneerde factoren. Het verdient aanbeveling om meer interventies te ontwikkelen die zich richten op onberedeneerde factoren. Uit steeds meer onderzoek wordt namelijk duidelijk dat gedrag vaak onberedeneerd en automatisch is.

Interventies gericht op de omgeving

Onlangs is in opdracht van het Amerikaanse ministerie van Gezondheid een uitgebreide review gedaan naar de effectiviteit van beleidsinterventies. Uit de review komt naar voren dat er zes beleidsbenaderingen zijn die op een effectieve manier de alcoholgerelateerde problematiek van jongeren kunnen reguleren.

- (1) Voorkomen dat minderjarigen alcohol kunnen kopen
- (2) Het verhogen van de alcoholbelastingen en de prijs van alcoholhoudende drank
- (3) Interventies die gericht zijn op het aanleren van verantwoord schenkgedrag van horecapersoneel ('Server-interventions')
- (4) De condities van beschikbaarheid veranderen, zodat het moeilijker wordt om alcohol te kopen (We kunnen hierbij denken aan het verbieden van verkoop bij benzinestations of het beperken van de verkoop in sportkantines)
- (5) Het veranderen van de uren en de dagen waarop alcohol verkocht kan worden
- (6) Community based preventie activiteiten

Naast deze beleidsinterventies zijn er nog de volgende andere mogelijkheden voor omgevingsinterventies: interventies gericht op de familie, het veranderen van de drinkomgeving en normsettingstrategieën gericht op time-out situaties (situaties waarin men zichzelf ongeremd gedrag permitteert).

Het drinken van jongeren vindt hoofdzakelijk plaats in bepaalde drinksituaties, bijvoorbeeld tijdens het uitgaan in de horeca. Jongeren goed voorlichten over de effecten van alcohol is belangrijk, maar op het moment dat iemand drinkt, zal het gedrag minder beredeneerd zijn en meer tot stand komen op basis van gewoonten en automatismen en zal een persoon bloot staan aan krachten in de drinksituatie zelf waar hij of zij op dat moment moeilijk weerstand aan kan bieden. Om het incidenteel overmatig alcoholgebruik te remmen, is het daarom belangrijk dat preventieprojecten zich meer gaan richten op de drinkomgeving. Enerzijds kan dit door de fysieke drinkomgeving te veranderen, anderzijds kunnen de regels en normen in de drinksituatie veranderd worden.

Het type project dat zich op de drinksituatie richt zal altijd in samenwerking met de horeca, detailhandel en lokale overheden opgezet moeten worden. Wetenschappers betogen dat succesvolle alcoholpreventie gedragen moet worden door de lokale gemeenschap en dat deze minder door de landelijke overheid gestuurd moet worden. Dit pleit voor lokale community-projecten, waarbij men gezamenlijke doelstellingen formuleert waaraan iedere partij zich committeert. Juist de betrokkenheid van de verschillende partijen is essentieel

voor de slaagkans van de projecten. Veel van de alcoholgerelateerde problemen van jongeren, zoals vandalisme, openbare dronkenschap, verkeersongevallen, agressie en vechtpartijen, spelen zich af in het openbare leven, met name in het uitgaansleven. Het gezamenlijke belang van alcoholpreventieprojecten voor jeugdigen lijkt te liggen in het creëren van een veilige en gezonde drink(uitgaans)omgeving. Het commerciële belang van horeca-ondernemers dient niet uit het oog verloren te worden, omdat de bereidheid om mee te werken zal toenemen indien er geen omzetzerving zal optreden.

Meer informatie:

dr. Lex Lemmers, NIGZ/Centrum voor Review & Implementatie

NIGZ

Centrum voor Review &
Implementatie
Postbus 500
3440 AM Woerden

tel: (0348) 43 76 00
fax: (0348) 43 76 66
e-mail: nigz@nigz.nl
website: www.nigz.nl